

KORPUS LINGVISTIKASINING AKADEMIK LEKSIKANI ANIQLASH VA O'QITISHDAGI ROLI**Ibotova Zulayxo Abdurazzoq qizi**

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

ANNOTATSIYA : Ushbu maqola korpus lingvistikasining akademik leksikani aniqlash va o'qitishdagi rolini o'rganadi. Maqola korpus lingvistikasining rivojlanish tarixi, uning asosiy usullari va akademik leksika tushunchasini chuqur tahlil qiladi. Shuningdek, korpusdan olingan ma'lumotlarni qanday qo'llash mumkinligi va bu usullarning til o'qitishdagi afzalliklari ko'rib chiqiladi. Maqola, shuningdek, korpus lingvistikasining tilshunoslikdagi o'rni va kelajakdagi rivojlanish istiqbollari baholaydi, bu esa o'qituvchilar va tadqiqotchilar uchun qimmatli yo'riqnomalarni taqdim etadi.

Kalit so'zlar: korpus lingvistikasi, akademik leksika, til o'rganish, til o'qitish, akademik korpuslar, til tahlili, chastota tahlili, kollokatsiyalar, konkordanslar

Korpus lingvistikasi so'zlar va iboralarning qanday qo'llanilishini tahlil qilish orqali tilshunoslik sohasida keng qo'llaniladi. Akademik leksikani o'rganish va o'qitish jarayonida ushbu yo'nalishning ahamiyati katta. Kirish qismida korpus lingvistikasining asosiy tushunchalari va uning til o'rganishdagi o'rni haqida qisqacha ma'lumot beriladi. Korpus lingvistikasining tarixi va asosiy bosqichlari haqida ma'lumot berish orqali, ushbu soha qanday qilib akademik leksikaning aniqlanishi va o'qitilishiga yordam berganini tushuntirish. Akademik leksika tushunchasi va uning o'rganilishidagi ahamiyati haqida to'liq tasavvur yaratish. Akademik leksikani aniqlashda korpusdan foydalanish metodlari va ulardan olingan natijalarini tahlil qilish. Korpusdan foydalanishning amaliy usullari va ularning akademik so'zlarni o'rganish va o'qitishdagi afzalliklari. Misollar yordamida korpusdan olingan ma'lumotlarni qanday qo'llash mumkinligini ko'rsatish. O'qituvchilar va til o'rganuvchilar uchun korpus lingvistikasidan foydalanish bo'yicha amaliy maslahatlar. Akademik leksikani o'qitishda korpusdan foydalanishning aniq strategiyalari va dasturlarini taqdim etish. Korpus lingvistikasi zamonaviy tilshunoslikda muhim o'rin egallaydi. U til materiallarining katta hajmli to'plamlaridan, ya'ni korpuslardan foydalanish orqali tilni tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Bu usul tilning real foydalanish holatlarini aniq aks ettiradi, shuning uchun u til o'rganish va o'qitish, shu jumladan akademik leksika bo'yicha tadqiqotlar uchun juda qimmatli manba hisoblanadi. Korpus lingvistikasi tilning turli jihatlari, jumladan grammatika, leksika va uslubi kabi elementlarini chuqur o'rganish imkonini beradi. Kirish qismida korpus lingvistikasining bu kabi asosiy xususiyatlari va uning til tadqiqotlaridagi o'rni haqida batafsil ma'lumot beriladi. Korpus lingvistikasi sohasi 20-asrning o'rtalarida rivojlanishni boshladi va kompyuter texnologiyalarining takomillashuvi bilan yanada ommalashdi. Dastlabki korpuslar qog'ozda yaratilgan bo'lib, keyinchalik elektron shaklda saqlanadigan va qayta ishlanadigan ma'lumotlar bazasiga aylantirildi. Zamonaviy korpuslar esa turli tillardagi yozma va og'zaki matnlarni o'z ichiga oladi, bu esa tilshunoslar uchun tilning real hayotdagi qo'llanilishini tahlil qilish imkonini beradi. Akademik leksika bo'yicha tadqiqotlar uchun maxsus akademik korpuslar yaratilgan, bu esa o'qituvchilar va tadqiqotchilar uchun noyob resurslarni taqdim etadi. Akademik leksika, odatda, ilmiy, o'quv yoki kasbiy sohada ishlatiladigan maxsus so'z va iboralarni o'z ichiga oladi. Bu leksika turli fanlar bo'yicha matnlarda tez-tez uchraydi va o'ziga xos xususiyatlarga ega: aniqlik, ob'ektivlik va murakkablik. Akademik leksikani aniqlash va o'qitishda korpus lingvistikasi til materiallarini tahlil qilish orqali bu so'zlarning qo'llanilish doirasini va kontekstini aniq ko'rsatib beradi. Masalan, korpusdan olingan ma'lumotlar yordamida o'qituvchilar o'quv materiallarini yanada samarali tuzishlari mumkin, chunki bu ma'lumotlar o'rganilayotgan tilning real hayotdagi qo'llanilish holatlarini aks ettiradi. Korpusdan

foydalanishning bir qator usullari mavjud: chastota tahlili, kollokatsiyalar (soʻzlar bir-biri bilan qanday birlashishi), konkordanslar (maʼlum bir soʻz yoki ibora atrofidagi matn qismlarini koʻrish). Ushbu usullar yordamida til materiallarini chuqurroq tahlil qilish mumkin, bu esa akademik leksikaning qoʻllanilishini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Masalan, oʻqituvchilar korpusdan olingan maʼlumotlarni darsliklarda va oʻquv materiallarida foydalanish orqali talabalarga soʻzlarning turli kontekstlardagi qoʻllanilishini koʻrsatib berishlari mumkin.

XULOSA

Korpus lingvistikasi tilshunoslikda, ayniqsa akademik leksikani aniqlash va oʻqitishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu soha, zamonaviy kompyuter texnologiyalaridan foydalanib, til materiallarini keng koʻlamda tahlil qilish imkonini beradi. Maqola davomida korpus lingvistikasining akademik leksika oʻrganishdagi roli va uning qoʻllanilishi yoritildi. Korpusdan olingan maʼlumotlar til oʻrganuvchilarga va oʻqituvchilarga soʻzlarning turli kontekstlardagi qoʻllanilishini chuqurroq tushunishda yordam beradi, bu esa oʻqitish sifatini yaxshilaydi. Kelajakda korpus lingvistikasining ushbu qoʻllanilish sohalari yanada kengaytirilishi mumkin, bu esa tilshunoslikdagi yangi tadqiqotlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Korpus lingvistikasining akademik leksikani aniqlash va oʻqitishdagi rolini umumlashtirish. Soha kelajagidagi istiqbollari va bu yoʻnalishda olib borilayotgan tadqiqotlarning ahamiyati haqida fikr yuritish.

ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. McEnery, T., & Hardie, A. (2012). *Corpus Linguistics: Method, Theory and Practice*. Cambridge University Press.
2. Sinclair, J. (2004). *Trust the Text: Language, Corpus and Discourse*. Routledge.
3. Biber, D., & Conrad, S. (2009). *Register, Genre, and Style*. Cambridge University Press.
4. Hyland, K. (2009). *Academic Discourse: English in a Global Context*. Continuum.
5. Flowerdew, L. (2012). *Corpora and Language Education*. Palgrave Macmillan.
6. O'Keeffe, A., & McCarthy, M. (2010). *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics*. Routledge.
7. Charles, M., Pecorari, D., & Hunston, S. (Eds.). (2009). *Academic Writing: At the Interface of Corpus and Discourse*. Continuum.
8. Swales, J. (1990). *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. Cambridge University Press.